

Postup při odhalování a řešení případů šikany

Šikana je každé chování, splňující tyto znaky:

- je cílené vůči jedinci nebo skupině žáků (= oběti)
- jeho záměrem je oběti ohrožit, ponížít či zastrašit
- je obvykle opakované, často dlouhodobé
- existuje jedinec či skupina, jimž přináší prospěch nebo uspokojení (= agresori)
- oběť se mu neumí bránit a dlouhodobě trpí.

Šikanou tedy není:

- jednorázová rvačka, nevhodný vtip či konflikt (byť s převahou jedné strany)
- vyčlenění dítěte z kolektivu, pokud není motivováno snahou ublížit či pobavit se na jeho úkor.

Základní formy:

- fyzická šikana – bití, vydírání, loupeže, poškozování věcí, sexuální násilí
- psychická šikana – nadávky, pomluvy, vyhrožování, zesměšňování.

Příklady přímých znaků šikany (= nutno neprodleně začít řešit)

- Soustavné posměšné poznámky, nadávky, hrubé žerty, hanlivá přezdívka atd. na adresu určitého žáka, pokud to tento žák těžko snáší a trpí tím. Zvláště nápadné je, když se tyto situace opakují, aniž by k nim tento žák zavdal bezprostřední příčinu.
- Jednostranné vyžadování věcných či peněžních darů, ať už pod pohrůžkou fyzického násilí, nebo hrozbou odpírání „kamarádství“.
- Jeden žák vystupuje vůči druhému často v roli „sluhy“ či „otroka“ – plní jeho příkazy, vykonává za něj různé práce (mazání tabule, nošení tašky apod.).
- Opakované rvačky, v nichž se buď objevuje výrazný nepoměr sil (početní převaha nebo fyzické parametry), nebo jedna strana viditelně nemá zájem a snaží se uniknout.
- Často opakované poštuchování, strkání, údery, poškozování věcí, které žák neoplácí. Někdy je oběť doháněna až k projevům zoufalství.
- Na žáka je vyvíjen nátlak k vykonání nemorálních až trestných činů.

Příklady nepřímých znaků (= jednotlivě mohou mít i jiné příčiny, ale nutno zvýšit pozornost)

- Potencionálně šikanovaný žák se o přestávce zdržuje stranou od ostatních, nemá kamarády.
- Přestávky tráví v bezpečné blízkosti učitelů nebo mimo třídu (bez zjevného důvodu). Vymýšlí si záminky, aby nemusel být ve třídě.
- Jeho prospěch se náhle nevysvětlitelně zhoršuje, nesoustředí se na učení.
- Má často poškozené nebo rozházené věci, často se mu „záhadně“ ztrácí – ve třídě, v šatně, na obědě...
- Při týmových sportech bývá volen mezi posledními.
- Má-li promluvit před třídou, je nejistý a ustrašený. Opakovaně se zdráhá mluvit o sobě, nechce vyjádřit své vlastní pocity či názory.

- Působí smutně, stísněně. Často chybí z nejasných důvodů, jako je „ranní nevolnost“, „bolesti hlavy“ atd.

Postup třídního učitele (vyšetřující osoby), má-li podezření na šikanu

1. Konfrontovat svá pozorování s dalšími kolegy, nezapomenout na předchozího třídního učitele.
2. Co nejdříve oznámit své podezření vedení školy a výchovnému poradci, konzultovat další postup. Dohodnout se, zda další vyšetřování povede třídní učitel nebo jiná osoba. Případně přizvat psychologa.
3. Mezi čtyřma očima a bez zbytečného rozruchu vyslechnout více nezaujatých svědků – spolužáků. Důležité věci si zapisovat (nahrávat), porovnávat, věnovat pozornost nesrovnalostem v časech a místech.
4. Spojit se s rodiči případné oběti, konzultovat výskyt nepřímých znaků šikany. Poprosit je o spolupráci.
5. Teprve nyní vyslechnout oběť - citlivě, zcela diskrétně, zaručit bezpečí a důvěrnost informací. Vše zapisovat nebo nahrávat. Tento pohovor musí provádět osoba, které oběť důvěřuje.
6. Vyslechnout agresory – překvapivě, mezi čtyřma očima, znemožnit domluvu výpovědí. Je-li pachatelů víc, soustředit se na rozpory ve výpovědích. Vytipovat nejslabší článek, dovést k přiznání či vzájemnému obviňování.
7. Požádat vedení školy o svolání výchovné komise (vedení školy, výchovný poradce, třídní učitel, případně další učitelé). Ta na základě shromážděných informací posoudí, zda se jedná o šikanu a jaký je stupeň závažnosti, navrhne další postup vůči obětem, agresorům i třídě jako celku. Potrestání agresorů je individuální a závisí na věku, intenzitě šikany. Zvážit oznámení na OSPOD a Policii ČR.
8. Individuálně pozvat k jednání rodiče agresorů, seznámit se situací, sdělit jim navrhovaná opatření (zdůraznit možnost nápravy) a požádat je o spolupráci. V otázce trestů nepřistupovat na kompromisy.
9. Pozvat rodiče obětí, seznámit se situací, domluvit se na opatřeních (terapie, osobnostní výcvik, organizační opatření apod.).
10. Teprve nyní rozebrat situaci se třídou (vynechat případné citlivé detaily), prodiskutovat, vysvětlit nebezpečnost a důsledky šikany, oznámit potrestání viníků. Třídu nadále pozorně sledovat.

Při náhlém výbuchu násilí vůči oběti je samozřejmě nutno postupovat odlišně – jednat rázně, okamžitě zajistit ochranu oběti a izolovat agresory (i vzájemně – kvůli možnosti domluvit si křivou výpověď), vyslechnout oběť a svědky mezi čtyřma očima, ale bez zbytečného utajování, oznámit věc vedení školy atd.